

Tietoa ja tunteita kielten oppitunnilla

*Minna Maijala*

Vieraat kielet ja kulttuurit kiehtovat ja usein juuri kulttuuriin liittyvät seikat innostavat oppimaan uutta kieltä. Kielten oppitunneilla kuitenkin on tavallista, että kulttuuriin liittyvät aiheet jäävät kieliopin varjoon. Opiskelijatkin tuntuvat pitävät kulttuuriin liittyviä asioita ”mukavana lisänä”. Myös kielten oppikirjoissa kielioppiasiat on yleensä listattu sisällysluetteloon ja kulttuuriin liittyviä asioita käsitellään usein kappaleen lopussa olevassa erillisessä osiossa. Kulttuurisissa sisällöissä ei ole nk. hierarkkista oppimisjärjestystä eikä myöskään sellaista ydinsisältöä, kuten esimerkiksi kieliopin opettamisessa. Tutkimuskirjallisuudessa kulttuurin oppimista pidetään kielten oppimisen ”viidentenä osa-alueena” (engl. *fifth dimension*, Damen 1987). Kielioppia ja sanastoa myös testataan eniten kokeissa, koska niitä on helpompi arvioida kuin kulttuurienvälisestä oppimista (ks. esim. Scarino 2010).

Kielten oppija välittäjän roolissa

Viime vuosikymmenten aikana vieraan kielen opettamista ja oppimista on muokannut oman kulttuurin rajat rikkova ja kansallisrajat ylittävä kulttuurienvälisen oppimisen käsite. Kulttuurienvälinen kommunikatiivinen kompetenssi (engl. *intercultural communicative competence*) on Eurooppalaisen kielen oppimisen ja opetuksen alalla ansioituneen Michael Byramin (2012) mukaan kyky käyttää kieltä sosiaalisesti kulloiseenkin tilanteeseen sopivalla tavalla eikä vain kieliopillisesti oikein. Nykyään kielten oppijoita pidetään monikielisinä yksilöinä, jotka ovat kasvaneet erilaisissa kansallisissa, ylikansallisissa ja etnisissä kulttuureissa (ks. esim. Kramersch 2006). Opetuksen päämääränä ei ole enää saavuttaa syntyperäisen kielenpuhujan kielitaito, vaan kasvattaa kulttuurienvälisen puhuja (engl. *intercultural speaker*), joka selviää kulttuurienvälisistä tilanteista ja pystyy toimimaan välittäjänä oman ja vieraan kulttuurin välillä (Byram 2012; Wilkinson 2012). Tähän hän tarvitsee siten tietoa sekä kielestä että kulttuurista. Kielten oppitunnilla oppijan pitäisi pystyä omaksumaan strategioita ja saada sellainen perustavaa laatua oleva kulttuurinen kompetenssi, joka antaa hänelle eväät ylittää kulttuurien rajoja (ks. esim. Holliday 2012).

Kielten oppijoiden katsotaan olevan kulttuurien välisessä ”kolmannessa tilassa” (engl. *third place, third culture*, Kramersch 2009), josta he tarkastelevat sekä omaa että vierasta kulttuuria. Tässä kulttuurienvälisessä tilassa oppijoiden tuntosarvet ovat koholla monen kulttuurin suuntaan ja sitä kautta heidän pitäisi pystyä kehittämään monikielistä mielikuvitustaan (engl. *multilingual imagination*) eli kykyä nähdä asia monesta eri näkökulmasta (Kramersch 2009). Tutkimuskirjallisuudessa kulttuurienvälisyyden käsitettä pidetään usein liian idealistisena ja teoreettisena (ks. esim. Wilkinson 2012). Sitä ei voi soveltaa kaikkiin kielten oppijoihin ja tilanteisiin. Kaikessa yksinkertaisuudessa kulttuurienvälisyys tarkoittaa kielten tunnilla siltojen rakentamista kielten ja kulttuurien välille, kiinnostusta ja avointa suhtautumista eri kulttuureja kohtaan. Kielten oppijoilla on taipumus määritellä itsensä johonkin tiettyyn ryhmään kuuluvaksi, vaikka eivät asettaisikaan omaa ja vierasta kulttuuria vastakkain. Opetustilanteessa kansalliset rajat tuntuvan olevan jatkuvasti implisiittisesti läsnä, esimerkiksi saksan tunnilla oppijat haluavat tietää tarkemmin, miten joku ilmiö on nimenomaan juuri Saksassa tai Itävallassa. Toki esimerkiksi englannin opetuksessa konteksti on hyvin globaali (ks. esim. Nault 2006), kun taas saksan tunnilla pysytellään

mieluummin saksankielisissä maissa. Opettaja voi laajentaa kansallisen aiheen kulttuurienväliseksi esimerkiksi ohjaavien kysymysten avulla.

#### Tietojen ja tunteiden aktivointia kielten oppitunnilla

Kulttuurin oppimisen keinoja ovat mm. oman ja vieraan kulttuurin pohdinta (kulttuurien vertailu), herkistyminen kulttuuriin liittyville ilmiöille ja tietojen hankkiminen omasta ja vieraasta kulttuurista sekä niiden suhteista. Kulttuurin oppimisen pitäisi aktivoida sekä oppijan tietämystä että tunteita. Vierasta kieltä opittaessa merkittäviä ovat autenttiset omakohtaiset kokemukset, jotka syventävät kulttuurin oppimista ja innostavat usein myös kieliopin oppimiseen. Kielten opettajien haaste on se, miten tuoda aitoja, tunteita herättäviä kulttuurisia kohtaamisia luokkahuoneeseen, jota ei yleensä pidetä luonnollisena oppimisympäristönä. Alakoulussa englantia opettava tanskalainen opettajakollegani kertoi, että hänen tunneillaan johdantona oppimiskeskusteluihin luetaan joku pieni kulttuuriin liittyvä juttu tai katsotaan aiheeseen liittyvä lyhyt filminpätkä. Tällä hetkellä hänen oppilaansa valmistelevat pieniä kulttuurienvälisiä projekteja. He kirjoittivat oman ruokalistansa englanniksi ja lähettivät sen ystävyysluokalleen Suomeen. Omassa aikuisopetuksessani kutsun usein saksalaisia vaihto-opiskelijoita kylään, koska olen huomannut, että erityisesti keskustelua herättävät aiheet jäävät opiskelijoiden mieleen. Viime vuoden viimeisillä saksan tunneilla suomalaiset opiskelijat ja saksalaisen vaihto-opiskelijat vertailivat Suomen ja Saksan yliopistojen pääsykoekäytäntöjä. Se oli mielenkiintoista siksi, että Saksassa ei yleensä ole pääsykokeita ja Suomessa niistä ollaan osittain luopumassa. Tämä aihe herätti suomalaisetkin opiskelijat keskustelemaan.

Kielten oppijat peilaavat uutta kieltä ja kulttuuria melkein automaattisesti omaa kulttuuritaustaansa vasten. Kun omilta opiskelijoiltani kysyttiin, mikä saksankielisten maiden kulttuurin liittyvä asia jäi heidän mieleensä saksan kurssilta, he muistivat pääasiassa oman maan tavoista poikkeavia asioita, kuten karnevaalijuhlia tai saksalaisten mielenosoituksia. Merkityksellisiksi muodostuvat usein sellaiset aiheet, jotka ovat erilaisia kohdekulttuurissa ja jotka saavat oppijan reagoimaan emotionaalisesti. Tätä kuvastaa hyvin erään opiskelijani perustelu, jossa hän kertoi muistaneensa ”suomalaisten kannalta ’oudot’ tavat ja menettelyt”. (Maijala 2017.) Uuden kielen oppiminen voi olla paitsi omakohtainen myös joskus jopa eksoottinen kokemus. Kulttuurin oppimisen yhteydessä usein siteeratun Claire Kramschin (2009) tutkimuksen mukaan alkeisoppijat muodostivat hyvin erilaisia assosiaatioita ja totuuksia kielestä kuin syntyperäiset puhujat. Alkeisoppijoilla oli fantasianomaisia kuvitelmia uudesta kielestä, sen ääntämyksestä tai kieliopillisista rakenteista. Kuitenkin juuri nämä assosiaatiot tekevät uudesta opeteltavasta kielestä kiehtovan. Kramsch havaitsi, että alkeisoppijoiden arviot uudesta kielestä olivat usein stereotyyppisiä. Vaikka tutkimuskirjallisuudessa stereotyyppioita pidetään negatiivisena asiana (ks. esim. Dervin 2011), niillä on tärkeä emotionaalinen tehtävä, kun ei-syntyperäiset puhujat jäsentävät opittavan kielen uutta symbolista järjestelmää. Niitä voi kohderyhmän huomioiden ottaa mukaan opetukseen. Kun puhuimme tanskalaisen kollegani kanssa kulttuurin opettamisesta, havaitsimme sen, että hänen pienillä englanninoppijoilleen ei ollut ehtinyt muodostua stereotyyppisiä käsityksiä muista kielistä ja kulttuureista, kun taas minun aikuisoppijoitteni kanssa pystyy keskustelemaan niistä ja niiden herättämistä tuntemuksista. Stereotyyppiat voivat toimia hauskoina virikkeinä keskusteluille. Muutenkin huumorilla on tärkeä merkitys kulttuurin oppimisessa ja opettamisessa. Vieraan kielen tunnilla on lupa ihmetellä ja kyseenalaistaa oman ja vieraan kulttuurin erikoisuuksia.

## Kohtaamisia kielten oppitunnilla

Kulttuurienväliset oppimistilanteet ovat ihanteellisesti konkreettisia kohtaamisia vieraan kulttuurin kanssa. Omilla oppitunneillani pyrin antamaan opiskelijoille mahdollisuuksia tehdä 'minitutkimuksia', reflektoida ja analysoida oppimaansa. Pienelläkin kielitaidolla oppilaat voivat tehdä esimerkiksi pieniä tietoiskuja kaupunkien nähtävyyksistä Padlet-seinälle (ks. kuva 1), etsiä asuntoa kohdemaasta tai tarkistaa päivän säätilanteen jossakin kohdekulttuurin kaupungissa. Kulttuurisia kohtaamisia voi hyvin harjoitella omassa luokassa esimerkiksi kokeilemalla tervehdyksiä ja kohteliaisuuksia vieraalla kielellä ja simuloimalla arkipäiväisiä tilanteita. Ensimmäisillä saksan tunnillaan omat aikuisopiskelijani loivat itselleen saksankielisen identiteetin (ks. kuva 2), jonka jälkeen kaikki uudet 'saksalaiset' tapasivat simuloituilla Saksan suurlähetystön järjestämällä Cocktail-kutsuilla. Myös kielten oppikirjoissa seikkailevat henkilöt ohjaavat oppijoita kohtaamaan uutta kulttuuria. He kertovat oppikirjojen teksteissä omista arkipäiväisistä kokemuksistaan kohdekulttuurissa, joiden avulla kirjan lukijat voivat itse verrata niitä omiinsa kokemuksiinsa (ks. tarkemmin Maijala 2013).

Uusia näkökulmia kielten opiskeluun tuo se, että kulttuuriin liittyviä aiheita lähestytään eri lähteiden kautta. Kramsch (2011) pitää kaunokirjallisuutta hyvänä tapana lähestyä vaikeita ja herkkiä aiheita, mutta usein vieraiden kielten oppikirjoissa (ainakin suomalaisissa) kaunokirjallisia tekstejä on hyvin harvoin ja alkeisopetuksessa niiden käyttö voi olla vaikeaa. Kielten tunnilla maailma ei saisi rajoittua oppikirjaan, vaan opetuksen pitäisi ulottua oppikirjojen joskus keinotekoisien maailman ulkopuolelle nk. oikeaan elämään. Sähköisten medioiden myötä vieraan kielen opettajan on nykyään helpompi "värittää" opetustaan, ulottaa se luokkahuoneen ulkopuolelle ja näin avata autenttinen näkökulma kohdekielisen kulttuurin arkipäivään. Luokkahuone yhdistettynä virtuaalisiin oppimisympäristöihin voi tuoda kohdekulttuurisen arkipäivän osaksi luokkahuonetta ja mahdollistaa kontaktien luomisen vieraan kulttuuriin edustajiin. Kielten oppitunnilla pitäisi pystyä omaksumaan strategioita ja saada sellainen perustavaa laatua oleva kulttuurinen kompetenssi, joka antaa opiskelijalle eväitä kielten ja kulttuurien rajojen ylittämiseen.

## Kirjallisuus

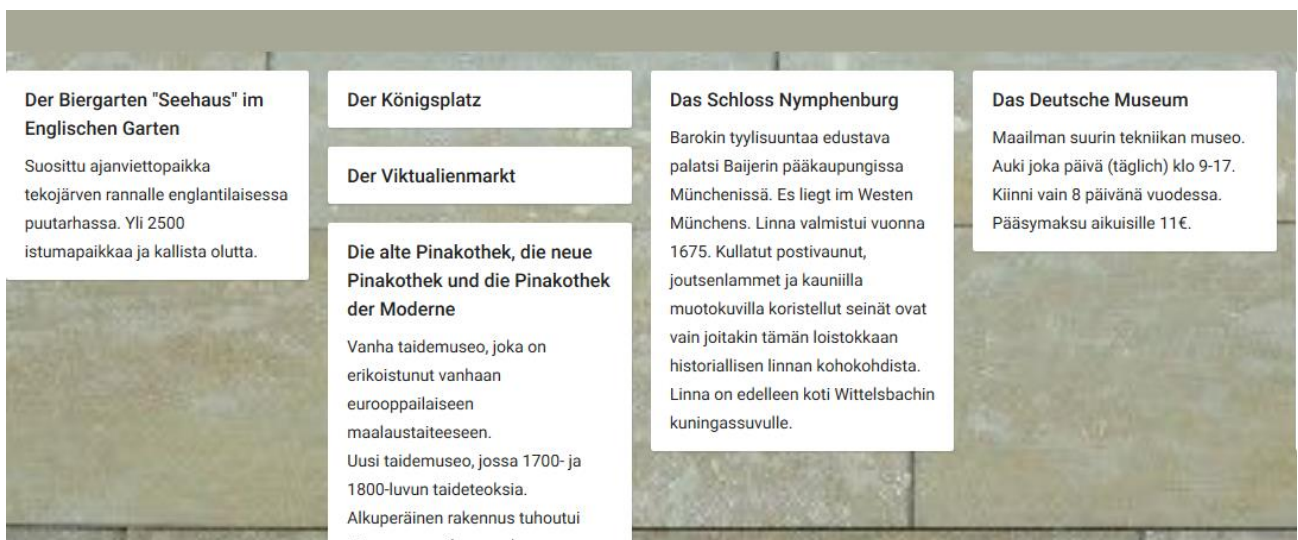
- Byram, M. 2012. Conceptualizing intercultural (communicative) competence and intercultural citizenship. Teoksessa J. Jackson (toim.) *The Routledge Handbook of Language and Intercultural Communication*. New York: Routledge. 85–97.
- Damen, L. 1987. *Culture learning: The fifth dimension in the language classroom*. Reading, Mass.: Addison-Wesley Pub.
- Dervin, F. 2011. A Plea for Change in Research on Intercultural Discourses: A 'Liquid' Approach to the Study of the Acculturation of Chinese Students. *Journal of Multicultural Discourses* 6, 1, 37–52.
- Holliday, A. 2012. Culture, communication, context and power. Teoksessa J. Jackson (toim.) *The Routledge Handbook of Language and Intercultural Communication*. New York: Routledge, 37–51.
- Kramsch, C. 2006. Culture in Language Teaching. Teoksessa H. Leth Andersen, K. Lund & K. Risager, Karen (toim.) *Culture in Language Learning*. Aarhus: Aarhus University Press, 11–25.
- Kramsch, C. 2009. *The Multilingual Subject. What Foreign Language Learners say about their Experience and Why it matters*. Oxford: Oxford University Press.

Maijala, M. 2017. Kulturelles Lernen im universitären fächerübergreifenden DaF-Unterricht – praktische Erfahrungen aus Finnland. Zielsprache Deutsch 44, 1, 37–69. [Culture learning in higher education – experiences from German classrooms in a Finnish University]

Scarino, A. 2010. Assessing intercultural capability in learning languages: A renewed understanding of language, culture, learning, and the nature of assessment. The Modern Language Journal 94, 2), 324–329.

Wilkinson, J. 2012. The intercultural speaker and the acquisition of intercultural/global competence. Teoksessa J. Jackson (toim.) The Routledge Handbook of Language and Intercultural Communication. New York: Routledge, 296–309.

Kuva 1. Opiskelijoiden laatimia tietoiskuja Münchenin nähtävyyksistä saksan alkeiskurssilla.



Kuva 2. Opiskelijoiden laatimia saksalaisia identiteettejä saksan alkeiskurssilla.

